

31.3.2021

EOAK/3530/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Lotta Hämeen-Anttila

KUOLEMASTA ILMOITTAMISEN VIIVÄSTYMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli kunta A:n terveyskeskuksen menettelyä liittyen äitinsä kuolemasta ilmoittamiseen. Kantelun mukaan 28.10.2019 tapah-tuneesta kuolemasta ilmoittaminen viivästyi ja kuolema merkittiin väes-törekisteriin vasta lähes kaksi kuukautta myöhemmin.

2 SELVITYS

Kantelun tutkimiseksi kunta A:n terveysaseman vastaava lääkäri (31.12.2019 saakka) antoi lausunnon 15.6.2020.

3 RATKAISU

3.1 Keskeinen lainsäädäntö

Suomen perustuslaki

Perustuslain 109 §:n mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen tulee val-voa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkis-yhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudatta-vat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsi-tellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toi-mivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuk-sien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Hallintolaki

Hallintolain (434/2003) 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aihee-tonta viivytystä.

Hallintolain 7 §:ssä säädetään palveluperiaatteesta ja palvelun asian-mukaisuudesta. Säännöksen mukaan asiointi ja asian käsittely viran-omaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voi suorittaa teh-tävänsä tuloksellisesti.

Asetus kuoleman toteamisesta

Kuoleman toteamisesta annetun asetuksen (STMA 27/2004) 6 §:n 1 momentin mukaan kuoleman voi todeta laillistettu tai luvan saanut lääkäri taikka terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu, laillistetun lääkärin tehtävää valtiolla, kunnassa tai kuntayhtymässä hoitava lääketieteen opiskelija.

Asetuksen 7 §:n 1 momentin mukaan kuoleman toteamisesta ja kuoleman ajankohdasta on tehtävä merkintä potilasasiakirjoihin.

Laki ja asetus kuolemansyyn selvittämisestä

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973, laki) 1 §:ssä säädetään, että terveydenhuollon toimintayksikön tai lääkärin on ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään. Tiedon ilmoittamisesta annetaan tarkempia säännöksiä asetuksella.

Lain 17 §:n mukaan tarkempia säännöksiä lain toimeenpanosta annetaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella (1 mom.).

Kuolemasta ilmoittamisesta ja haudausluvasta säädetään kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen (948/1973, asetus) 4 luvussa.

Asetuksen 18 §:ssä sellaisena kuin se oli voimassa asetuksessa 1253/2018, säädetään seuraavaa.

Kun lääkäri on todennut kuoleman, terveydenhuollon toimintayksikön, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tai asianomaisen lääkärin on viipymättä ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään.

Jos kuolinpäivää ei kyetä kuoleman toteamisen yhteydessä määrittämään, 1 momentissa tarkoitettujen toimijain on viipymättä ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään, kun kuolinpäivä on määritetty tai arvioitu (2 mom.).

Jollei ilmoitusta tehdä teknisen käyttöyhteyden välityksellä, tieto kuolemasta ilmoitetaan sille maistraatille, jonka toimialueella vainajalla oli kuollessaan kotikunta, tai jos kotikunta ei ole tiedossa, kuolinpaikan maistraatille (3 mom.).

Asetuksen 19 §:n 1 momentin mukaan selvitettyään kuolemansyyn lääkäri on laadittava kuolintodistus ja annettava lupa haudaukseen sille, joka on ilmoittanut huolehtivansa vainajan haudauksesta tai tuhkaamisesta. Haudauslupa tai sen kopio voidaan luovuttaa myös taholle, joka haudauksesta tai tuhkaamisesta huolehtivan toimeksiannosta hoitaa haudaukseen tai tuhkaamiseen liittyviä käytännön järjestelyjä.

Jos kuolemansyyn selvittäminen viivästyy erikoistutkimuksen johdosta tai muusta vastaavasta syystä, lääkärin on suoritettuaan välittömästi ruumiiseen liittyvät tutkimukset annettava haudauslupa. Kuolemansyyn tultua selvitettyksi on lääkärin viipymättä laadittava kuolintodistus. (2 mom.)

Terveydenhuollon toimintayksikön tai asianomaisen lääkärin on viipymättä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluessa kuoleman toteutumisesta, lähetettävä kuolintodistus Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (3 mom.).

Asetuksen 21 a §:n mukaan, jos Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tietoon tulee, että jonkun kuolemaa ei ole ilmoitettu väestötietojärjestelmään, eikä tiedossa ole lääkäriä tai terveydenhuollon toimintayksikköä, jonka tulisi tieto ilmoittaa tai jos lääkäri tai toimintayksikkö ei kehotuksesta huolimatta viipymättä tee ilmoitusta, laitoksen on ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään siten kuin 18 §:n 3 momentissa säädetään.

3.2 Asiassa saatu selvitys

Kantelija

Kantelija kuvaa tapahtumia seuraavasti.

"Äitini kuoli 28.10.2019 kunta A:ssa sijaitsevassa hoivakodissa, josta hänen ruumiinsa siirrettiin terveyskeskukseen odottamaan lääkärin antamaa hautauslupaa, joka saatiin 28.10.2019 klo 16.00-17.00 välillä. Vainaja siirrettiin 29.10.2019 kirkon ruumishuoneelle. Lukiessani hautausluvan vainajaa arkkuun laitettaessa oletin asian olevan kunnossa. Vainaja haudattiin 16.11.2019. Aloittaessani vainajan perunkirjoitusta 10.12.2019 kaupunki B:n Oikeusaputoimistossa, johon olin varannut ajan 09.12.2019, kertoi toimiston kanslisti pyytäneensä vainajan tietoja Väestörekisterikeskuksesta. Saapuneiden tietojen mukaan äitini on edelleen elossa, jolloin perunkirjoituksen aloitus keskeytyi.

Tämän jälkeen otin yhteyttä 10.12.2019 hoivakodin vastaavaan hoitajaan ja hän ryhtyi selvittämään asiaa omalta osaltaan. Ilmeni, että Väestörekisterikeskukseen ei ollut toimitettu äitini kuolintodistusta. Otaessani yhteyttä 11.12.2019 maistraattiin ilmeni myös, että heidän tietojensa mukaan äitini elää. Maistraatti pyysi 11.12.2019 terveyskeskuksesta äitini kuolintodistusta mikä oli luvattu toimittaa heille seuraavana päivänä. Soittaessani 19.12.2019 kirkkoherranvirastoon ilmeni äitini olevan edelleen elossa Väestörekisterissä. [- - -] Äitini oli elossa pape-reissa terveyskeskuksen virheellisen toiminnan takia vielä melkein 2 kuukautta kuolemansa jälkeen, mistä aiheutui monia ylimääräisiä hankaluuksia hoitaessani hänen kuolemaansa liittyviä asioita. Tästä aiheutui myös minulle ylimääräisiä kuluja asioiden hoidossa, sekä vielä mieliharmia koska terveyskeskus ei hoitanut kuolemaan liittyviä asiakirjoja kuntoon kuin vasta viranomaisten pyynnöstä.

Pyytäessäni omaa kappaletta kuolintodistuksesta se minulle ns. pitkin hampain annettiin. Katson terveyskeskuksen toimineen äitini kuolintodistuksen edelleen toimittamisessa viranomaiskäyttöön välinpitämättömästi ja leväperäisesti. Ei varmaankaan henkilö, joka laati paperit lääkärin allekirjoitettavaksi ja edelleen toimitettaviksi asianomaisiin virastoihin tehnyt kyseisiä papereita ensimmäistä kertaa, joten hänen olisi pitänyt varmistaa kyseisten asiakirjojen lähteminen oikeisiin osoitteisiin. Pyydän kantelussani tutkimaan terveyskeskuksen toiminnan

kyseisessä asiassa vastaisuuden varalle, ettei ihmisten tarvitse tämän syyn takia kärsiä mielipahaa ja selvittää tästä aiheutuneita sotkuja. Kyseessä on muutoinkin vaikea aika koska on muutakin surua henkilön kuolemaan liittyen.”

Selvitys

Kunta A:n terveysaseman vastaavan lääkärin antamassa selvityksessä todetaan seuraavaa.

Kunta A:n sosiaali- ja terveyspalvelut oli ulkoistettu yritys C Oy:lle [- - -]. Ulkoistussopimus päättyi 31.12.2019, jolloin toiminta siirtyi sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymälle.

Potilasasiakirjojen perusteella kantelijan äidin kuoleman todennut lääkäri on suunnitellut kuolintodistuksen laatimista hautausluvan laatimisen yhteydessä 28.10.2019. Kuolemasta ilmoittaminen on kuitenkin viivästynyt siten, että ilmoitus maistraattiin ja kuolintodistus THL:lle on postitettu sähköisen sairaskertomuksen postikirjan perusteella vasta 12.12.2019.

Asianomainen lääkäri toteaa suullisesti antamassaan selvityksessä muistavansa tapauksen ainoastaan pintapuolisesti. Hän ei muistanut, oliko hän laatinut kuolintodistuksen ja ilmoitusosan maistraatille samassa yhteydessä hautausluvan laatimisen kanssa ja jättänyt asiakirjat sihteerille postitettavaksi normaalin käytännön mukaisesti. Hän kuitenkin muistaa korjanneensa tai laatineensa kuolintodistuksen uudelleen sitä pyydettyä joulukuussa 2019.

Terveysaseman sihteeriltä saadun suullisen selvityksen mukaan hänellä on systemaattinen tapa käsitellä ja tarvittaessa postittaa hänelle ohjatut asiakirjat ja hän ei pidä todennäköisenä, että viive ilmoittamisessa johtuisi hänen toiminnastaan.

Vastaava lääkäri pitää todennäköisenä sitä, että viivästys kuoleman ilmoittamisessa johtui siitä, ettei hautausluvan laatinut lääkäri toimittanut sihteerille maistraatin ilmoitusta ja kuolintodistusta sekä sitä, että kunta A:n terveysasemalla ei ollut aukotonta varmistusjärjestelmää vastaavan varalle.

3.3 Kannanottoni

Katson, että kunta A:n terveysasemalla on menetelty lainvastaisesti, kun tietoa kuolemasta ei ole välitetty viipymättä maistraattiin.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen mukaan, kun lääkäri on todennut kuoleman, terveydenhuollon toimintayksikön, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tai asianomaisen lääkärin on viipymättä ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään.

Asetuksen mukaan ilmoittaminen voi viivästyä, jos kuolinpäivää ei kyetä kuoleman toteamisen yhteydessä määrittämään. Tällöin kuolemasta on ilmoitettava viipymättä väestötietojärjestelmään, sen jälkeen, kun kuolinpäivä on määritetty tai arvioitu.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on ilmoitusvelvollinen vasta, jos sen tietoon tulee, että jonkun kuolemaa ei ole ilmoitettu väestötietojärjestelmään, eikä tiedossa ole lääkäriä tai terveydenhuollon toimintayksikköä, jonka tulisi tieto ilmoittaa tai jos lääkäri tai toimintayksikkö ei kehotuksesta huolimatta viipymättä tee ilmoitusta.

Muutoin asetuksessa ei ole huomioitu ilmoittamisen viivästymiseen liittyviä syitä. Kunta A:n terveysasemalla on siten menetelty kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen vastaisesti, kun ilmoittaminen on tapahtunut vasta kaksi kuukautta kuolinpäivän jälkeen.

Koska viivästymiseen ei ole ollut asetuksessa määriteltyä hyväksyttävää perustetta, ei ole tarpeen enemmälti arvioida asian käsittelyn vaiheita eikä viivästymiseen liittyneitä syitä.

Korostan kuitenkin, että palvelujen toteuttamisesta vastaavan tahon on huolehdittava siitä, että ilmoittamisprosessin yhteydessä varmistetaan, että tieto kuolemasta menee viipymättä eri viranomaisille ja että ammattihenkilöillä on tarvittava tieto kuolemantapauksia koskevasta lainsäädännöstä ja ilmoittamisessa noudatettavista menettelyistä.

Korostan, että kuolemasta ilmoittamisella on asioiden hoitamisen kannalta keskeinen merkitys. Totean myös, että henkilöstön on noudatettava erityistä hienotunteisuutta vainajan omaisten ja läheisten kanssa asioidessaan. Julkisessa tehtävässä toimivan henkilön tulee myös myötävaikuttaa virheestä tai laiminlyönnistä aiheutuvan haitan vähentämiseen tai sen hyvittämiseen.

4 TOIMENPITEET

Edellä todetun vuoksi annan eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskukseen huomautuksen vastaisen varalle.

Samalla kiinnitän huomiota siihen, että henkilökunnan käytössä olevan kuolemantapauksia koskevan ohjeistuksen on oltava riittävän selkeä ja prosessin kuluessa on varmistettava, että ilmoitus kuolemasta toimitetaan viipymättä eri viranomaisille.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni kunta A:n terveysasemalle. Päätös menee tiedoksi lääkärille, joka oli kunta A:n terveysaseman vastaava lääkäri 31.12.2019 saakka.